

ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОМУ
ПРОСТОРІ ВИШУ

Збірник наукових праць за матеріалами
Всеукраїнського науково-практичного
семінару (19 травня 2017 року)

УДК 159.9:378.011.3 – 051(082)

ББК 74.580.25я431

П 86

Рекомендовано до друку вченою радою Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (протокол №8 від 29 червня 2017 р.)

Редакційний комітет конференції:

Г. К. Радчук, доктор психологічних наук, професор
(відповідальний редактор)

Т. В. Дуткевич, кандидат психологічних наук, професор
(заступник відповідального редактора)

О. В. Савицька, кандидат психологічних наук, доцент
(відповідальний секретар)

В.І.Співак, кандидат психологічних наук, доцент

Т.Й.Франчук, кандидат педагогічних наук, доцент

П 86 Психологічне забезпечення інноваційних технологій підготовки фахівців у освітньо-професійному просторі вишу: Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнського науково-практичного семінару (19 травня 2017 року, м. Кам'янець-Подільський) — Кам'янець-Подільський: «Медобори-2006», 2017. — 68 с.

У збірник увійшли матеріали, представлені на Всеукраїнському науково-практичному семінарі «Психологічне забезпечення інноваційних технологій підготовки фахівців у освітньо-професійному просторі вишу», яка відбулася 19 травня 2017 року. Видання адресоване науковцям, викладачам вищих навчальних закладів та студентам.

Матеріали друкуються в авторській редакції

УДК 159.9:378.011.3 – 051(082)

ББК 74.580.25я431

© Автори доповідей

ЗМІСТ

Адамська З. М.	Викладач як фасилітатор професійно-особистісного становлення майбутнього психолога	5
Вержиховська О.М.	Взаємозалежність формування професійної компетентності корекційного педагога та логопеда від рівня розвитку його особистісних якостей	8
Воронкевич О. М.	Позитивна «Я-концепція» майбутніх вчителів початкових класів як умова попередження шкільного насильства	10
Гагарін М. І.	Виховний простір освітньої системи : основи проектування	13
Грубі Т. В.	Значення професійної автономності в діяльності науково-педагогічного персоналу вищої школи	14
Дорофей С .В.	Психолого-педагогічні технології підготовки фахівців у виші	16
Дуткевич Т. В.	Психологічні особливості професійно-педагогічних впливів викладача на особистість студента	18
Куриця А. І., Куриця Д. І.	Тренінг «Відповідальний лідер» в системі підготовки майбутнього фахівця	21
Марцинів М. В.	Складові психологічної готовності дошкільників до здоров'язбережувального виховання	23
Марчук Л. М.	Антидискримінаційна експертиза (на прикладі аналізу підручника «Основи здоров'я» для 7 класу загальноосвітніх навчальних закладів, авт. О. В. Тагліна)	24
Миронова С. П.	Підготовка майбутніх корекційних педагогів до використання інноваційних технологій	31
Мірошник З. М., Михайленко О. Ю.	Ролеграма як головна компонента змістовної характеристики особистості майбутнього фахівця	33
Панчук Н. П.	Становлення ціннісно-професійного розвитку майбутнього фахівця активними методами навчання	36
Попович А. С.	Способи побудови програм навчальних дисциплін у вищій школі	38
Пукас І. Л.	Умови ефективності саморозвитку педагога в системі компетентнісної освіти	40
Радчук Г. К.	Особливості використання тестового контролю освітніх досягнень студентів–випускників	42
Савицька О. В.	Психологічне забезпечення розвитку рефлексії у студентів вишу	45
Сирохман М.І.	Когнітивна підготовка майбутніх вихователів ДНЗ	

ВИКЛАДАЧ ЯК ФАСИЛІТАТОР ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА

Актуальність дослідження із **коротким** теоретико-методологічним обґрунтуванням проблеми. Розвиток фасилітативних здібностей майбутнього психолога неможливий поза межами самого фасилітативного середовища, в якому самоконструювання і професійно-особистісне становлення студента **безпосередньо** пов'язані з саморозвитком і самовдосконаленням викладача-фасилітатора.

Проблема «педагогічної фасилітації» чи ненайактивніше розробляється у сучасній педагогіці (С. О. Борисюк, Л. А. Вітвіцька, О. Г. Врублевська, О. А. Галіцан, Р. С. Димухаметов, І. Ю. Кузнецова, О. О. Левченко, О. О. Майєр, С. Я. Ромашина, Т. О. Філь, О. В. Фісун, О. М. Шахматовата ін.).

Особливості фасилітативного спілкування як ефективної педагогічної взаємодії висвітлено у працях І. О. Зимньої, Я. Л. Коломінського, С. В. Кондратьєвої, Н. В. Кузьміної, О. О. Леонтьєва, А. О. Реана, В. О. Якуніна та ін. Низка дослідників (Ш. О. Амонашвілі, Ю. К. Бабанський, Є. М. Ільїн, В. О. Сухомлинський, П. Ф. Каптерєв, С. Й. Гессен та ін.) зосередили свою увагу на аналізі **важливих** для ефективної фасилітації особистісно-професійних якостей педагогів.

Однак психологічні механізми, які забезпечують ефективність цього виду педагогічної діяльності в освітньому процесі проаналізовані ще недостатньо. Саме тому метою дослідження стало: теоретичне обґрунтування вимог до викладача як фасилітатора професійно-особистісного становлення майбутнього психолога.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Основи розуміння сутності феномену фасилітації закладено в гуманістичній і екзистенційній психології А. Адлера, А. Маслоу, В. Франкла, Е. Фромма та ін. Найбільш ґрунтовними та структурованими **вважаються** концепції К. Роджерса, Н. Роджерс, А. Маслоу, Р. Мея, Д. Б'юдженталя, С. Л. Братченка та ін., в яких фасилітація передбачає не тільки усунення (чи зменшення) в людини негативних переживань, викликаних нестачею чогось, але й сприяння її особистісному зростанню, її **орієнтації** на власний вибір, актуалізацію здатності до творчої адаптації, **самозміни**, саморозвитку.

У сучасній психології поняття **фасилітація** широко використовується в контексті міжособистісної взаємодії: **досліджується** особливий вид взаємодії між психологом та клієнтом, вчителем та учнем, викладачем та студентом тощо, який сьогодні визначається як «фасилітуюча взаємодія». Низка дослідників виокремлюють і особливий тип професійного спілкування –

фасилітуюче спілкування (А. Адлер, М. Бердяєв, Е. Берн, Л. Віготський, А. Маслоу, В. Соловйов, В. Франкл, Е. Фромм, К. Ясперс та ін.).

Ще К. Роджерс звертає увагу на необхідності зміщення акцентів з викладання — на навчання, з трансляції інформації — на фасилітацію (активізацію, забезпечення і підтримку) процесів осмисленого навчання. Така переорієнтація можлива лише за умови перебудови відповідних особистісних установок викладача, які реалізуються в процесі його міжособистісної взаємодії зі студентами. Зокрема, альтернативою до типової для традиційного викладача рольової поведінки дослідник називає істинність і відкритість — відкритість до власних думок і переживань, здатність відкрито виражати і транслювати їх в міжособистісному спілкуванні. На противагу жорсткій регламентованості, постійному контролю К. Роджерс пропонує прийняття і довіру — внутрішню впевненість викладача у можливостях і здібностях кожного зучнів. Замість притаманного традиційному вчителю «оцінного розуміння», розуміння через приписування учням фіксованих оцінних кліше чи ярликів рекомендується установка на «емпатійне розуміння» — здатність бачити внутрішній світ і поведінку кожного учня з його внутрішньої позиції, немов би його очима [2].

Прогресивні ідеї гуманістичної психології знаходять своє відображення у дослідженнях сучасних вітчизняних науковців (Е. У. Гуцало, М. Й. Казанжи, О. О. Кондрашихіна, П. В. Лушин, Г. К. Радчук, С. О. Хілько та ін.). Так, С. О. Хілько, особливу увагу звертає на реалізацію саме фасилітативного підходу у підготовці майбутніх психологів, під яким розуміється процес управління ситуацією розвитку наявного потенціалу особистості майбутнього психолога. У цьому контексті педагог-фасилітатор фасилітативно супроводжує процес відповідно до динаміки учбової або особистої саморегуляції в умовах утруднення. За умов групового розв'язання завдань фасилітатор активізує креативну діяльність майбутніх психологів, ймовірніше прогнозування та пошукове конструювання [3].

Аналізуючи особливості фасилітативного та традиційного підходів дослідниця протиставила їх основні принципи: принцип абсолютного позитивного ставлення (право на особисту позицію в рамках колективного суб'єкта) на противагу принципу умовно позитивного ставлення (дії студентів/учнів і самого педагога кваліфікуються як успішні тільки в тому випадку, якщо вони відповідають встановленим стандартам авторитетної інстанції); принцип переходу «порядок через хаос» (переходу на більш високий етап розвитку особистості через «хаос», що характеризується ознаками незворотності та нелінійності) проти принципу поступового змінення (як зворотного і лінійного процесу); принцип невизначеності (стиль, темп та результати групового процесу важко передбачити) проти принципу повної детермінації учбово-виховного процесу; принцип колективного суб'єкта як спільної групової ідентичності, взаємної залученості та розподіленої відповідальності проти принципу індивідуальної відповідальності суб'єкта (педагога або студента), який претендує на повний контроль в учбовому процесі [3].

Тобто однією з найважливіших умов, які забезпечують фасилітативність середовища, впевнено можна назвати якість міжособистісних стосунків між фасилітатором-викладачем і студентом — майбутнім фасилітатором. Стимулом до оволодіння фасилітативною діяльністю може стати тільки спілкування суб'єктів, причому взаємореферентних, взаємозначущих один для одного. На думку Г. К. Радчук, «освіта як сфера спів-діяльності суб'єктів повинна бути побудована на суб'єкт-суб'єктних стосунках. Інакше кажучи, освіта є дійсною настільки, наскільки вона справді реалізує суб'єкт-суб'єктні стосунки. У відповідності до цього педагогічний вплив поступається місцем взаємодії, партнерству, діалогу, орієнтації на реальну свободу особистості, яка розвивається» [1, с. 64]. Саме у діалогічній взаємодії забезпечується перехід від персоналізації (потреби бути особистістю) до персоніфікації (потреби бути самим собою), актуалізується особистісний потенціал, суб'єктна позиція студента як майбутнього фахівця, що, в свою чергу, перетворює його у співавтора освітнього процесу.

Для того, щоб бути фасилітатором розвитку інших, викладач повинен бути, передусім, фасилітатором свого власного навчання та саморозвитку: зрозуміти і прийняти самого себе; усвідомити власні цілі і прагнення; розвивати особистісну відповідальність, впевненість у собі, почуття власної гідності, творчість; вчитися відкрито висловлювати власні почуття й переживання, з одночасною готовністю приймати почуття іншої людини; розуміти студентів, вірити у їх здібності і довіряти можливостям їх саморозвитку [2].

Висновки з описом практичного використання отриманих результатів. Таким чином, викладач, який розуміє і приймає внутрішній світ студентів безоцінно, який веде себе природно й узгоджено зі своїми внутрішніми переживаннями й водночас доброзичливо ставиться до них, створює таким чином усі необхідні умови для забезпечення і підтримки, а отже фасилітації осмисленого професійного та особистісного становлення майбутнього фахівця. Перспективи подальших розвідок вбачаємо в обґрунтуванні психологічних умов розвитку фасилітативної діяльності студентів-психологів.

Список використаних джерел

1. Радчук Г. К. Аксіопсихологія вищої школи: монографія / Галина Кіндратівна Радчук. — [2-ге вид., розш. і доп.]. — Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. — 380 с.
2. Роджерс К. Свобода учитися / К. Роджерс, Д. Фрейберг. — М. : Смысл, 2002. — 527 с.
3. Хілько С. О. Фасилітативний підхід до професійної підготовки майбутніх психологів / С. О. Хілько // Психолого-педагогічне забезпечення модернізації післядипломної педагогічної освіти в умовах змін: Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конференція (ДВНЗ УМО НАПН України, м. Київ, м. Донецьк 26-28 березня 2014 р.). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу <http://umo.edu.ua//Sekciya3.pdf>